

Ч. 50. ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Ч. 50.

891.79—2

С. ВАСИЛЬЧЕНКО

НА ПЕРШІ ГУЛІ

Малюнок на 1 дію

Згідно з постановою Вищої Науково-Репертуарної Ради при Відділі Мистецтв Головного управління Н. К. О. У. С. Р. Р. від 15-VIII за № 892 п'єса до вистави дозволяється.

Кооперативне „Р У Х“ Видавництво
Харків—1925

Харків. Урядова Друк.
імени тов. Фрунзе.
Укрголовліт Ч. 16190.
Зам. Ч. 1839 Пр. 10000.

ДІЄВІ ЛЮДИ.

Савка—чоловік літ під 40.

Василина—його жінка.

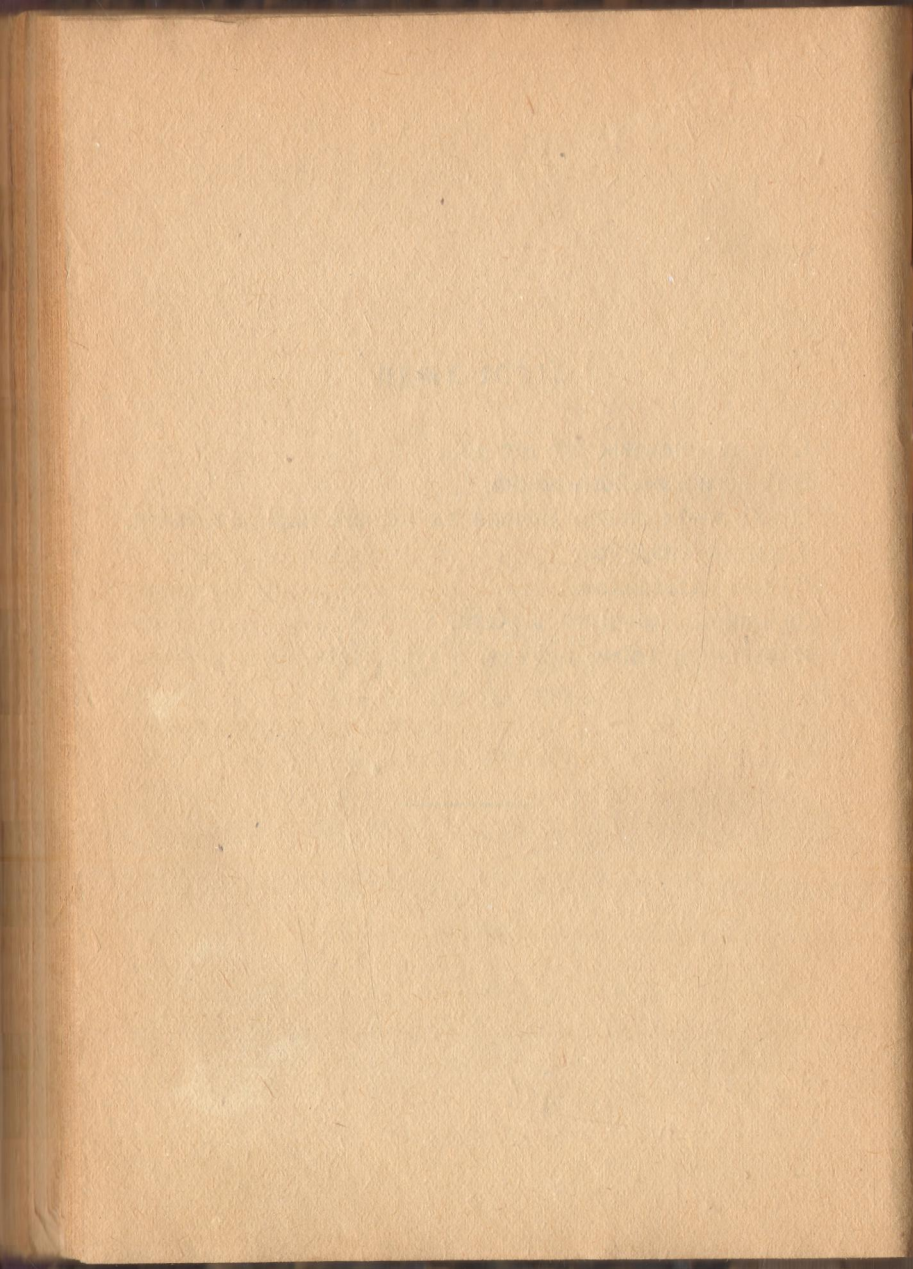
Олена—їх дочка, дівчина на першій порі дівування.

Тиміш—парубок.

Дід—з клепачкою.

За коном хлопці та дівчата.

Иноді чути співи, музики, вигуки, сміх.

I.

Сільська, чепуренька хата. Вікно, призьба, двері. Збоку садок. На призьбі сидять Василина й Олена.

Олена (лукаво.) Мамо, мамо?

Василина. Чого, дочко?

Олена. Скільки буде, оце, мені років?

Василина. Скільки років? (Думає). В петрівку оце мабуть вісімнацять піде—ось скільки тобі років! О цій порі я вже дівувала, а ти досі мабуть думаєш, що ти маленька?

Олена. Чому-ж ви мені нічого не кажете, мамо?

Василина. Що-ж тобі казати?

Олена. То я велика вже, мамо?

Василина. Сама про це мушиш знати. (Павза).

Олена (соромливо). Мамо, мамо, я хочу вам щось казати.

Василина. То й кажи.

Олена. Може вже мені й на вулицю ходити можна?

Василина (сміється). Бач, куди вона хилить, а я собі й байдуже,—хай-же тобі, дочко, про це ще й не сниться!

Олена. Чого, мамо?

Василина. Батько не пустить—того.

Олена. А тато про це й знати не будуть. (Тулиться до матері. Гаряче). Мамонько, голубонько, пустіть. Он Маруся і Одарка ходять уже, а я-ж однолітка з ними. Уже й парубки сміяться з мене починають. Кажуть, що мене і досі кашою годують молошною. Мамо, пустіть!...

Василина (нерішуче). Ну та нехай-же, побачимо.

Олена. Сьогодні пустіть!

Василина. Та й чого це тобі так приспіло?

Олена. Бо вже мені переказували і вчора і сьогодні, щоб виходила. Одарка казала, що зайде по мене. Кажіть мамо, можна? (Зазирає пильно в очі, далі радісно). Пустили, пустили!

Василина. Ще побачимо, що батько скаже.

Олена. Ні, ні, годі вже—татові про це байдуже, аби ви пустили. (Віддихає з полегкістю). Ох!... пустили... (Після павзи, жартовливо). Мамо, мамо, навчіть мене чарувати!

Василина (здивовано). Як ти сказала? Чи ти в своїй льолі, дівко! Що це в тебе мати чарівниця яка, чи відьма?... Дивись, що вигадала вражого виводу дитина!

Олена. Та ви-ж таки може од старих людей щонебудь чули.

Василина. Старі люди, дочко, багато дечого накажуть та хіба всьому тому і віри йняти? А я так думаю—коли в тебе ні вроди ні вдачі, то й чари не допоможуть. Я тобі краще нараю: коли помітиш, що парубок оком на тебе накидає, не липни до його зразу. Не роби так, як буває інші, що тільки парубок моргне їй, вона вже й лапки покладе. Покине

сучий син. Походить трохи, та й покине. Та ще часом і насміється. Ти роби так, дочко: коли побачиш, що він до тебе ближче, ти од його дальше. Раз подивися привітненько, а двічі нелюбо, коли вийди до його, а коли й ні. Поводи його так довгенько, а як добре вивіриш, що він тебе не дурачить, отоді кажи йому правду. Отак треба з ними. (Павза). Ну, а тепер признавайся по правді: принадила вже собі якого чорнявого? Чи може тобі більше до вподоби білявий?

Олена (соромливо). Мм... бач які ви...

Василина. Аж правда—білявий більше до мислі? Бач, і не ворожка, а вгадала. Тільки скажи йому, щоб так більше не робив!

Олена (стурбовано). Як, мамо?

Василина. Ось батько іде, нехай розкаже як.

II.

Із-за хати виходить Савка в кожусі на опашку.

Савка. Олено, загнала, корову?

Олена (швидко). Загнала, татю.

Савка. Гляди! (Позіхає й потягається). Ех!... Ти, Василю, завтра не буди мене рано. В церков, хай бог простить, не піду. Хоч раз на тиждень висплюся до ладу.

Василина. Савко!

Савка (позіхаючи). Чого?

Василина. Та не дери рота, іди сядь сюди!

Савка. А як-же! Тут ось очей не роздеру ніяк, які вже там у ката сиденьки. (Люто позіхає).

Василина. Та хіба-ж уже і якої часинки не здолаєш посидіти? Та виспишся ще. (Сміється). А, леле!

Савка. От ти віри не ймеш, а я тобі правду кажу: оце упав-би на колочки, та зразу й заснув-би!

Гол ос за коном: Олено, Олено! Вийди мершій, щось скажу-скажу-у!

Олена швидко зіскакує з місця, щось швидко шепоче матері на вухо...

Василина (голосно). Спитайся в батька!

Савка. А що там таке?

Василина (сміється). Та я вже не знаю, як і казати. Нашій дівці бач притьмом забажалося на колодку, так оце ждемо, щоб ти, старий, поблагословив дочку на дівування.

Савка (здивований). На колодку? Ось, як піду я в хату, та візьму батіг довгий, то так поблагословлю, що зразу де та й охота дінеться. Дурний якийсь вигадав ті гулі проти ночі! Спати! (Зразу щось пригадавши). О, бач, я був і забувся уже: тут ось така трапилась морока, що не знаю вже, яку й раду дамо їй!

Василина. Яка морока?

Савка (сідає). Одколи живемо ми на цьому подвір'ї, не було ще помітно, щоб тут водилося що-небудь, а тепер чи не доведеться посвячувати і двір і хату.

Василина (приглядається здивованою). От нехай бог милує, хіба що?

Савка. Невідома його знає, що воно таке завелось в нас. Оце іду спати, то вже й боюся: вчора давило щось уночі.

Василина. Чи ти бачив таке! Як саме?

Савка. А ось як: цеї ночі душно мені стало в хаті, я встав, пішов у двір. Ляжу, думаю, на возі, там не так парко.

Василина. Ну, ну! Я чула, як ти виходив.

Савка. До воза,—а на возі, бачу, лежить уже наша Оленка. Чого це ти тут умостилась? Кажу їй: іди краще в хату. Одіслав її в хату, а сам ліг на її місце. Задрімав. Аж чую, шамонить щось до воза; підійшло, давай кожуха розкривати. Розкрило кожуха, далі починає лапою шарудіти по виду, поводило по лобі, по губах, по бороді, налпало вуса та як не чкурне од воза, тільки бур'ян зашумів.

Василина (здивовано). Людина чи тварина яка?

Савка. Скидається ніби на людину.

Василина. Та що-ж воно за потороча? Це чисте диво!

Савка. Та то ще не диво, а ось що диво: чорнобрива, вража потороча, ще й на козирку квітка! Тимоша, Бондаренковою парубка, знаєш? Капля в каплю до його схожий. (Василина сміється, Олена схоплюється, як вітер, тікає. Савка ловить її за руку).

Савка. Зажди трохи, дочко! Слухай, Олено, щоб мені отого ка-зна-чого і в заводі не було! Чуєш? А то будеш ночувати в мене в коморі під замком. І сорому тобі немає! Тільки почала з печи злазити, вже парубків принажуєш?

Олена (пручається в руках у батька, затуляється рукою). Одчепіться од мене з своїми парубками: вони мені потрібні дуже... Пустіть!

Савка. Отож зараз мені іди в хату, та лягай спати. Так воно буде краще.

Олена (ідучи в хату). Завтра з хати увесь день нікуди не піду, ні їсти, ні пити не буду. (Пішла).

Савка. Хай нам од того погіршає.

III.

Василина. А я так гадаю: стала на порі—хай дівує, хай своє одгулює. Тільки-ж того й свята заживеш, тільки й розкошів зазнаєш, що в тому дівуванні.

Савка. Коли-ж вона у нас іще зовсім дитина: ти поглянь на неї: рученята, як цівки, сама, як скрипка, а почне ще на вулицю ходити, то й зовсім знидіє. Почнеться оте вечірне стояннячко, та північне обніманячко, а світовеє прощаннячко, то й зовсім задурить воно собі голову.

Василина. Дівчина, як тее пиво, почало шумувати,—не борони: швидче вишумує.

Савка. Успіє ще! Й нашумується, й награється... А ти краще тепер наглядай за нею, щоб із того запалу воно біди собі не набігало.

Василина. Пусте!...

Савка. Воно-ж ходить тепер, як шалене, себе не відчуває.

Василина. Вона у нас сумирна.

Савка. Кажуть—тиха вода греблі рве.

Василина. Ти ка-зна, що говориш!

Савка. Ото-ж дивися: що трапиться, обох із дому вижену, і дочку, і матір.

(Чути з вулиці вигуки і спів).

IV.

Виходить дід Северин, тихо настукуючи в клепачку. Побачивши Савку й Василину, починає голосно гомоніти через вулицю.

Дід Северин. Наробиться, на сонці напечеться, насилу ноги до-дому приволоче; тільки-ж вулиця за-

гомонить, то де тая в його й сила візьметься: так немов і не ходило й не робило! (Слухає). Бач, бач, якої затинають? Всі разом і хлопці й дівчата! А припізніє, то й піде ще паруваннячко. Постановляться проти місяця, посплітаються руками, та й манячать, як примари, як стовбури на пожарині. І хоч-би що небудь там говорили, мовчать та на небо торопіють. Мов по зорях читають. Отак до самісінького ранку.

Василина (голосно). Свое минулося то й забулося. Може те-ж колись по зорях читали. Чи так, діду Северине?

Дід Северин (шідбадьорується). Хе! Чому ні? Парубкував і я колись; і гуляли і витівали.

Савка. Наше минулося.

Дід Северин. Було... Тепер минулося, уже немає. Одшуміло, одгриміло та й затихло. Тепер уже тільки-тільки мріється, як отой сон минуший. (Пішов, клепаючи і гомовячи). Пішли наші літа, як вітри круг світа... А гуляти—чому не гуляв! Еге! Чи гуляв іще хто другий так, як цей дід Северин... (Зникає).

V.

Василина. І як-же ті літа швидко минають. Іще мені самій тее дівування перед очима: не згляділась, як і дочка виросла.

Савка. Шкода вже нам молодіти, старенька моя!.. (Жартюм обгортає жінку).

Василина (сміється). Ось геть! Дивись, що вигидав, старе луб'я. (Пригортається до його).

Савка. Тепер луб'я, а колись було й голуб'я. Пам'ятаєш оту калину, що на леваді?

Василина (трохи соромлячись). Та вже-ж...

Савка. Не забула, що тоді казала мені?

Василина. Дурна була.

Савка (встає). Ото-ж бо то й є!...

Василина. Та сиди, тобі кажу! Що тобі станеться, як трохи не доспиш.

Савка. Сиди не сиди, одначе того, що минуло, не вернути. Ні-і, не так воно поминуло. (Зітхає). Дядько Матвій співає, як тільки вип'є чарку. (Наспівує стиха):

Ой, ви слуги молодії
Беріть коні воронії
Доганяйте, повертайте
Літа молодії...

(Далі додає словами).

Каже: Ой, догнали літа мої
На кленовому мості...
Ой, верніться, літа мої,
Та хоч до мене в гості...

Не вернемось,—кажуть,—не вернемось... забули й до кого... Отак-то моя мила!

Василина (встає, зітхаючи). Ой, ти, старий, та бородатий!...

(Недалеко од двору чути парубоцький кашель: „А-хи“).

Савка. Чуєш? Ось хто цієї ночі спати не буде. Де-ж то він тут принаду почув?

Василина (швидко). Стій, часом чи не до нашої? А ну сховаймося. (Ховаються в сіни, прислухаються).

VI.

До воріт виходить Тиміш з квіткою на козирку, капляє.

Савка виходить із сіней, непомітно підходить до воріт.

Савка. Чи не застудився оце ти, Тимоше, що кашляєш раз-по-раз?

Тиміш (придивляється). Либонь—дядько Савка. Добровечір, дядюшко! З святим вечором!

Савка. Дякую-дякую. Кажу: чи не занедужав оце ти, Тимоше, що так гірко кашляєш?

Тиміш. Та мабуть таки трохи застудився. Копав я сьогодні рівчак на городі, та, угрівшись, випив кухоль води холодної, то оце мабуть од того і кашель напав. (Стиха покашлює).

Савка. Ну, то й чого-б ото я, кашляючи, з дому виходив.

Тиміш (підходить ближче). Це я, бачте, навідався був на вулицю, — коли-ж там парубки таке витівають... Музики, співи проти неділі заводять. А я собі парубок смирний... думаю: вернуся я краще до-дому, висплюся добре, а завтра до церкви піду.

Савка. Ну, а ти-ж, Тимоше, не забув хоч стежки до церкви?

Тиміш. Е, ні, — цього не кажіть! Я змалку любив ходити до церкви.

Савка. Горобців у дзвіниці драти?

Тиміш. То тільки раз і було так, хлопці підмовили, а я сам плохий. Та хіба-ж ви мене не знаєте? (Достає тютюн). Може, дядьку, покуримо, ось у мене свіженький тютюнець.

Савка. Сховай, козаче, свій тютюнець, бо не буде діла.

Тиміш. Як саме?

Савка. А так: дочку в хату загнав, а воза в клуню закотив.

Тиміш. Якого воза? Що це ви кажете?

Савка. А як лягаю спати, то ще й дрюка кладу коло себе.

Тиміш. Про що це ви?

Савка. Про те-ж таки, що й ти знаєш.

Тиміш. Щось ви говорите таке, чого я ніяк не врозумію. Мабуть, краще я піду собі. Добраніч!

Савка (сміється). Іди, здоровий!

Тиміш (одійшовши далі, ніби сам до себе). Бач, які порядки вже заводяться! Роби цілий тиждень, як віл, а прийде свято, то ще тобі й гуляти не вільно. Ні, так воно не буде!

Савка. Ну, вже-ж так, як і ти думаєш, мабуть не буде.

Тиміш (уперто). Побачимо.

Тиміш пішов. Савка зачиняє ворота, далі позіхає і йде в сіни. Зачиняє двері. Чути, як гуркотить засов.

VII.

Чути з різних кутків співи по селу. Іноді виривається молодий гомін, парубочі гуки. В гомін уплітається клепачка. В хаті тихо прочиняється вікно, з його визирає Олена, схиляє голову на руку.

Олена (говорить до матері, що десь у хаті). Чого вам, мамо? Ну й що-ж я робити маю, коли мене й сон не бере. (Крізь плач). Ой, мамо моя, матусенько, коли-б-же ви знали, як то тяжко той вечір сподіваний утеряти. Та коли-б ще ви знали, який-же то вечір! Сьогодні обіщався надійти з Брусової на вулицю Олекса з скрип-

кою, а Поливчаного Павлик із бубоном. Наталя казала, що одягнеться за циганку та ворожити всім буде. Всі подружечки будуть гуляти, будуть співати, а ти, Олено, коло вікна сиди, та рукавцями тільки сльози витирай. Жмійка того віку дівочого, та й того не дають прожити вільно. Чи я-ж у вас неслухняна, а чи я лінива? Чи я у вас наймичка? Чи я у вас у черниці наречена? Чи може десь долі я у вас не маю... (Чути музики: Олена раптово кидається, радісно). Ой, мамцю, музики! (Приграє губами, робить плечима рухи, ніби танцює). Ой, мамо рідненька, ой пустіть-же мене, та ще й швидче, бо як не пустите, то серце моє розірветься на дві половини! Ой-ой-ой!... (Схиляє голову. Павза. Переговорює матір.) Дурна! Завжди я у вас дурна! Ні, бачу не шкода вам своєї дитини! Колись може і згадати буде нічим своє життя у батька. І не сходила гарно і не згуляла вільно, тільки наробилась та нагорювалася... Ех, та що й казати. (Тихо присівує тієї пісні, що десь на вулиці співають:...

Чорноморець, матінко, чорноморець...

(Гірко). Мала ще ти, кажуть!.. За плугом ходити—не мала, а на вулицю погуляти—мала... Бач, яка правда на світі. (Зітхає). Ну, дарма... Мабуть уже мені така судилася доля, щоб мій вік молодий проминув марно. Одягнуся в чорне,—піду в черниці запишуся. Або простужуся, та й кашляти буду. (Крізь сльози). Буду кашляти та марніти, з далі умру... (Співає соловей, Олена прислухається, далі радісно). Мамо, мамо! В Матвієвому саду соловейко співає. (Павза). Сплять уже... (Схиляється на руку, слухає соловейка, передражнює його).

VIII.

До вікна, крадучись, підходить Тиміш. Побачивши його Олена полохається, далі махає йому руками, щоб не підходив. Тиміш манить її рукою, киває в той бік головою, звідки чути сніви. Олена крутить головою, що не можна.

Тиміш (тихо). Ходім.

Олена (те-ж тихо). Не можна.

Тиміш. Чому?

Олена (вигинається з вікна, тихо, але виразно).
Не пускають...

Тиміш. Хлопці й дівчата казали, щоб я без тебе й на вулицю не вертався! Я і вчора приходив по тебе.

Олена (зітхає). Не можна.

Тиміш. Ну, то і я не піду без тебе. (Підходить ближче, бере її за руку, далі за другу).

Олена. Ой, не тисни дуже! — Це, мабуть, ти скучав за мною?

Тиміш. А то хіба — ні? Третій вечір, як бачив.

Олена. А дуже скучив?

Тиміш. Як скучив! (Через її плече зазирає в хату).
У вас сплять уже?

Олена. Сплять.

Тиміш. Ось як. (Цілує її).

Олена. Ой лишечко! Тимоше, це вже ти й цілуєш мене?

Тиміш. А хіба не можна?

Олена. Бач, який ти...

(В хаті мов що тріснуло, — зводить лемент Василина).

IX.

Василина. А, трясця-ж вашій мамі з такою роботою...

О л е н а (сполохано одпихає Тимоша). Мати! Мати проснулися, тікай швидче!... (Тиміш ховається за стіну, не випускаючи її руки з своїх).

О л е н а (голосно до матері). Хто-ж тут такий? Нікого немає. (Павза). О, таке й вигадайте: „цілувалися“... то може вітер... то лист... то, мамо, вітер листом має! (Павза). Ну, самі дивіться. (Дає ознаку Тимошеві, щоб ховався. Тиміш трохи одсувається од вікна, тулиться до стіни. Олена ховається в хаті, на її місці з вікна вихилилась Василина).

В а с и л и н а. А де це тут той вітер, що дівчині не дає спати? (Побачивши Тимоша). О, а це-ж що за почвара сидить під хатою?

Т и м і ш. Я собі — проходила людина: сів трохи спочити.

В а с и л и н а. А не пішов-би ти, проходила людина-парубче з-під вікна під три вітри? Бо як візьму рогач, та займу з під хати, то й куди тікати не втрапиш!... Чого тобі треба тут? Що ти забув у нас? Немає тобі иншого місця сісти?

Т и м і ш. Це, бачте, так ваша хата, тіточко, мені вподобалась: іду собі, дивлюся: хатиночка, як лялечка біленька, веселенька, думаю собі — а дай я посижу трохи коло цієї хорошої хати.

В а с и л и н а (здержуючи осмішку). Бач—якалисичка. Іди-ж ото і не базікай мені отут! Не вспів слова сказати дівчині, та вже й із цілуванням липне! Що це вона обцілована в мене, чи як? Не годиться, батьків си-ну, так робити. Де це так добрих батьків діти гуляють?

Т и м і ш. Тіточко, що-бо ви кажете! Та я й слухати соромлюся, як ото хто про цілування говорить!

Тож од бога—гріх, од людей сором! Хіба-ж я цього не знаю! Та коли я що, або що...

Василина (не втерпівши, сміється). І де воно зародиться отаке?

Тиміш (улесливо). Тіточко, пустіть!

Василина (набирає суворого вигляду). Кого? Куди?

Тиміш. Може ви гадаєте, що в нас на вулиці яка пустиня. У нас, тітко, немає того, як буває в інших; щоб пустоши заводили, або плескали не-потрібне. Поспіваємо трохи, потанцюємо, та й спати ідемо. (Швидко). У нас, тіточко, вже й скрипочка є!

Василина (зацікавлена). Ну? Вже десь і на скрипку розжилися?

Тиміш. Там скрипочка, тітко, скрипочка! Як душа! Як заграє дрібнісінько та тонісінько, то всього тебе і підіймає, так і тягне до танку!

Василина (мінючи голос). Слухай, Тимоше, я чула, що ти до танців майстер?

Тиміш. І до роботи!

Василина. Про роботу я вже не питаю! То оце я й кажу... (Несподівано, жартовливо). Чи не затанцював-би ти мені якої? Люблю, як хто хороше танцює!

Тиміш (швидко). Добре,—а тоді пустите?

Василина. О, ти вже зараз і договоряться. Треба-ж спершу побачити, може-ж і не варт буде!

Тиміш. То як-же його без музиків?

Василина. Та кат його бери хоч і без музиків! Тиміш приграє на губах і танцює, Василина дивиться, милується.

Тиміш (скінчивши танок). Ху!... (втирає піт). Ну, тепер пустите?

Василина (подумавши). Ні, не пушу! Приходь завтра, хай іще Савка побачить... (Регоче).

Тиміш. Тьотю, ви-ж обіщались?

Василина. Що? Та й до віку цього не буде, щоб я сама дочку гулять до парубка посилала! Що це ти, схаменися! А ще й розумний—кажуть!

Тиміш. Пустіть, тьотю, а то не піду звідціль!

Василина. Хоч до самісінького ранку сиди, не пушу.

Тиміш (загрозливо). Ой дивіться, тьотю! Краще пустіть без клопоту!

Василина (позіхає). Нема! Нема в мене дочок для тебе! Іди й голови моєї не мороч. (Зачиняє вікно).

X.

Тиміш сідає на призвібі, стиха насвистує, щось думає. Далі рішуче встає, підходить до вікна, з осторогою прочиняє його.

Тиміш. Ви ще, тітко, не заснули? Оце-ж і мені чогось не спиться. (Позіхає). Хочете, я скажу вам казку. Ось слухайте: був собі чоловік та жінка і була в їх дочка. Ось виросла тая дочка, треба вже їй гуляти, а її не пускають... Одного вечора дочка й каже матері: пустіть мене мамо, на колодку, бо вже мене дівувати кличуть. А мати й каже: не пушу я тебе гуляти, іди краще до хати та лягай спати. Так. Полягали вони спати... (Таємничим голосом). І що-б-же ви думали собі, тіточко,—не докажу вже, як воно саме сталося, тільки до самого божого світанку ніхто в їх і очей не зводив... (З вікна швидко висовується рука з деркачем. Тиміш ухляється). Це вам, тітко, мухи спати не дають? І що це за диво, що вам не спиться, та й не спиться! Чи не з очей це

вам сталося? Ось давайте, я вам пошепчу, бо я трохи перейняв од баби Мар'яни. (Схилившись над вікном, починає одшпигувати). Кури-кури рябенькі, у вас голови маленькі, а в роженій й хрищеної раби божої Васи-лини голова велика. Скрикніть ви сон із усіх сторін на рожену й хрищену...

Спинається, прислухаючись до перегуків, що долітають із вулиці; одходить од вікна, слухає зацікавлений. Перегуки починаються десь далеко з вулиці, наближаючись до Савчиної хати. Спершу нерозбірні, далі ясніші.

Здалеку. Передай... кана-ат...через двацять ха-ат!..

Ближче. На чию?

Здалеку. На Савчину, на Щербинину!..

Ближче. А про що саме?

Здалеку. Нехай дівчини на печі не ховає, та до нас на вулицю пускає!..

(Далі починає в свою чергу ближчий голос):

— Передай канат через двацять хат...

Тиміш. На чию?

— На Савчину, на Щербинину!

Тиміш. Про що саме?

— Нехай дівки на печі не ховає, швидче на вулицю пускає!..

Тиміш. Передаю!.. (Швидко підходить до вікна, починає голосувати). Тітко, чуєте, тітко-о! Ось слухайте, яка на вас іде слава! Тітко, го-ов!..

XI.

Виходить із-за хати Савка, заспаний, за спину ховає батіг.

Тиміш (швидко одходить од вікна). О, вже й дядько Савка встали! Завтра-ж неділя, чого це ви так рано схопилися?

Савка (протираючи очі). Ну, кажи, чого тобі треба тут?

Тиміш. Нудно, дядюшка, самому отут сидіти, то я собі й гомоню, щоб не задрімати.

Савка. І довго оце ти будеш тут сидіти?

Тиміш. Оце ви вийшли, спасибі вам, то я ще побуду.

Савка. І довго?

Тиміш. Дасьте сірника, то й до ранку просижу.

Савка (раптово кидається на нього з батогом). А оцього ти не покуштуєш іще?

Тиміш (метко одхиляється). Е ні,—це ви дурно турбуєтесь! (Сміється).

Савка (осміхнувшись). Меткий, вражий хлопець! (Міняючи голос). Іди, Тимоше, сюди, я маю тебе щось питати?

Тиміш. Кажіть, я й звідціля почую.

Савка. Батько ходив до економії?

Тиміш. Ходили.

Савка. І що-ж—узяв?

Тиміш. Три десятини.

Савка (підступаючи ближче). По тринадцять?

Тиміш. По одинацять.

Савка (наближаючись знову). Бач, я-ж казав, що не має чого хапатися.

Тиміш (одступає назад, сміється). Ой і хитрі-ж ви, дядьку,—тільки не на того напали: я й думку вашу знаю! (Іде з двору).

Савка. Зажди, я ще скажу тобі щось!

Тиміш. Хай уже краще другим разом.

Савка. Ну, іди-ж ото, вражий сину, та й не оглядайся!

Тиміш. Не журіться, я далеко не зайду.

Савка. Слухай, Тимоше, кажу тобі без жартів, дай нам спокій! Та того, що ти загадав, не буде. Правду кажу! — А то щоб ми ще й не посварилися з тобою!

Тиміш. Буде чи не буде—побачимо далі. (Пішов).

ХІІ.

Савка (довго й люто позіхає, крутячи незадоволено головою). Ху! І де ти в лихої години взявся басурменський парубче!.. Так-же був заснув... (Новий наступ позіхот, ще лютіщих). Сказився-б ти йому, вражий сину. (Чути парубочі вигуки; Савка прислухається). Та й ні втоми їм, ні угаву немає! (Зіває, як не перерветься). Тьху! (Пішов).

З гамору десь виривається на селі пісня-дуєт.

Ой у полі вітер віє,
А жито половіє,
Що парень дівчину вірнесенько
любить,
А зайнять не насміє...

Щебечуть солов'ї.

ХІІІ.

Виходить Тиміш із опудалом. Становить його проти вікна, чіпляє до його палір і починає на два голоси розмову.

Тиміш. Добривечір!

— Здорові.

— А чи тут живе Савка Щербина!

— Тут, а на що він вам?

— Коло млина у нашому Брусові була оце рада — парубків та дівчат громада. Розмовляли, дивувалися, що всі дівчата на вулиці, а Щербининої Олени немає. Писарів скликали, на папері писали, до Савки Щербини пересилали: дядюшко Савко, ще й ви тітко Василю, дівчини Олени не баріть, не гайте, на піч не ховайте, до нас швидче на вулицю пускайте, бо як не будете дівчини на вулицю пускати...

XIV.

У вікні з'являється Олена.

Олена (швидко. Махає рукою, щоб тікав). Тимоше, Тимоше!

Тиміш. Чого, Олено?

Олена. Тікай швидче... (Побачивши опудало). Ой, лишечко, яке страшне!... (Знову першим голосом). Тимоше, Тимоше, ховайся швидче, бо мати вхопили рогач та побігли в комору будити батька! Швидче!..

Тиміш. Куди-ж мені ховатися?

Олена (махає рукою). Швидче, швидче! Бо йдуть уже! (Сама ховається в хаті. Тиміш озирається навкруги, далі лізе у вікно, в хату).

Олена (в хаті). Куди це ти?! Ох, мені... А лишенько.

(В хаті чути сміх, далі затихає).

XV.

Із-за обох боків хати викрадаються Савка й Василюна. Савка з батоном, Василюна з рогачем. Зразу кидаються до опудала, далі мовчки спиняються перед ним.

Василюна. Що воно за мара!..

(Обоє розглядають опудало).

Савка. Чи в шинелі, чи в сюртуці...

Василина. І бриль на голові.

Савка. Ще й бриль цілісінький.

Василина. Чи не з панського саду це він його пририпив.. (Критично оглядає опудало). Який?... (Сміється й штовхає його рогачем). А ну, дядьку, повернися.

Тиміш (із хати). Там отой чолов'яга бумагу приніс до вас...

Савка (б'є об поли руками). Чи ти бачила отаке? Вже і в хату зашився!

Василина. Оце так! (Віжить у хату).

Савка (швидко). Зажди, Василю, не так: стережи його коло вікна, а я побіжу в хату!... (Побігу хату, у вікні з'являється Тиміш, Василина заміряється рогачем; Тиміш ховається. Стукає другим вікном, що за рогом хати. Василина біжить туди. Тиміш знову з'являється в першому вікні, вискакує з хати, тікає.)

Василина. Ох, ти-ж сибірний!...

XVI.

Савка (вибігає з хати). Що, втік?

Василина (здивовано). Як він утік—я й сама не знаю!..

Савка (сердито). А де-ж твої були очі на той час?

Тиміш (схилившись на тин, спокійно). Та не сваріться, я тут—осьдечки!

Савка (люто). Тимоше! Іди геть, бо погано буде!

Тиміш. Та що вже буде, те і буде, а я ще ось думаю музики сюди гукнути.

Василина (сміється). Що ти вдієш із таким сибірним парубком!

Савка (до Васи́лини). А ти й рада! Їй смішки!
Коли-б узяв оце не дочку, а тебе міряти батогом!...

Василина. Тю, на тебе,—за що?

Савка. Оце моє діло за дочкою дивитися? Сама ти ради їй не даси? Ти-ж якась мати...

Василина. А ти—батько.

Савка. Та нехай вашому чорт батькові—про мене—хоч і обое біжіть на вулицю: і мати, і дочка! Я наробився! Я натрудився за день—дайте мені хоч раз у тиждень доспати!

ХІІ

Олена (виходить на поріг, плаче). Тату! Мамо!
Ідіть у хату! Чого ви завелися на дворі? На що ви людей туманите серед ночі!

Савка. А ти не цвіринчі там, вилупок! Розумна яка вишукалася! Ти вже велика? Ти вже діувати хочеш? Ти вже розумніша за батька? Ну, то й іди під три чорти з моєї хати! Іди собі хоч під шум! Хоч у прірву!

Тиміш. Отак-би й зразу!

Василина (до Олени). Ну, то чогож дожидаєш—іди коли батько велить.

Олена (плачучи). Куди я піду—я не хочу!

Тиміш (побожно). Бачте, які тепер слухняні діти!

Олена. Сьогодні піди, а завтра що буде!

Василина. Іди, дурна, поки не бита!

Тиміш. Та чого ви панькаєтесь із нею—ломигою її.

Василина (рішуче кидається до Тиміша з рогачем).
Ой, ти-ж мені, пройдисвіте, допік уже до живих печінок!...

Савка. Василю, зажди... Куди ти?..

Олена. Мамо!..

XVIII

Дід Кирпіль (виходить із клепачкою). Що тут таке? Що тут за шум?

Василина. Діду Северине, придержте мені оцього голінного!

Дід Кирпіль. Ага! Це той пробий-голова Тиміш. Я його знаю! Я його давно знаю! (Розставляє руки, переймає Тимоша. Зчиняється гамір).

Василина (захоплена ганяється з рогачем за Тимошем). Та ти-ж таки не втечеш од мене! Ні, не втечеш!

Тиміш (ухиляється до неї і од діда, співає разом із тим пританцьовувати і приспівувати).

Гоп, Сидір, з невісткою,
Як опече кописткою...

Олена (плачучи). Ма-амо! Ма-амо, що бо ви робите! Сорому вам немає! Счинили отаке серед ночі! Це-ж завтра й на вулицю не виходь. Острамите на все село, ославите! Ма-амо!

Савка (вертиться на всі боки). Василю! Ось покажи кажу, Вас... (до Тимоша). Тимоше! Слухай сюди. (До діда). Діду Северине—ідіть зараз гукніть... (До Олени). Та чого хоч ти скиглиш тут? Чи тобі заціпить сьогодні! (До Василини). Та ти чуєш, чи ні? Тим... Олено... Чи то пак: тьху! Василю!

(Гамір збільшується. До гомону приєднується соловей).

Савка (голосно). Годі! Та годі, кажу! (Кричить із протягом.) Тьху на вашого батька!... (Кидая батогом об

землю. Гамір змовкає. Всі спиняються. Це вже таке на- стало, що затуляй вуха й тікай із своєї хати без вісти. (Звизує безпорадно плечима). Іншого нічого не придумаєш!... (Раптово хапає із землі батіг швидко іде до Олени). Кажі мені, ти чого ще дожидаєшся? Чи ти може хочеш, щоб я уклонився тобі та став тебе прохати «іди, моя доню на гуляннячко?» Ти цього сподіваєшся? Кажі—цього?. (Раптово хльоскає її батогом) А цього не хочеш? Не хочеш? Не хочеш?

Тиміш. Дядьку, чуєте, дядьку! Ви хльоскайте, та не дуже!

Василина (тимчасом підкралась непомітно до Тимоша, міряє його рогачем по плечах). Ось тобі! Ось тобі, шибенику! (Регоче). Я-ж таки докажу тобі!...

Тиміш и Олена тікають. За одним женеться Василина, за другою Савка.

Дід Кирпіль. Ну й діти тепер понаставали! Ну й діти!...

Десь обізвалась голосно, переможно... вулиця з висвистом та з вигуками:

Ой що-ж то за шум учинився,
Що комар та на мусі оженився!..

Завіса.

